

Oponentský posudek

Na disertační práci *Ivany Kotrbaté Česko-německé pohraničí: obraz toho druhého*. Praha 2011 (Ústav etnologie, FF UK Praha).

Už po prvním zběžném přečtení disertační práce Ivany Kotrbaté na téma Česko-německé pohraničí: obraz toho druhého čtenáři utkví v paměti jistá na první pohled formální zvláštnost. V průvodních sděleních totiž autorka používá velmi často „ich formu“, a to nejen například ku vyjádření toho, co její práce obsahuje, ale také ke zveřejnění pocitů, kterými se snaží uvést smysl svého výzkumného počínání (například *Věřím, že tato práce bude přínosná, zejména pro budoucí zájemce o provedení nového šetření v dané lokalitě z důvodů komparace či restudie... Věřím, že má práce přispěje k hlubšímu poznání tohoto příhraničního regionu....*,s. 12, nebo třeba nikoli obvyklé formulace *Připravme se na to, že v této práci najdeme názory...* s. 11, atd.) Tento detail, který by bylo docela možné pominout, asi není jen formální a neukazuje jen třeba na začátečnický stylistický nedostatek.

Pravděpodobně jej můžeme také považovat za autorčino mimořádné pocitové zaujetí tématem, což také sama doktorandka přiznává. Kotrbatá má osobní vztah k Tachovsku. Sousedství tohoto českého regionu s Bavorskem přímo nabízí zpracovat obraz Němců a němectví v myslích jeho současných obyvatel. Takový obraz lze získat jen a jen z autentického prostředí. Problém autentičnosti (autenticity) je v takovém případě velice ošemetná záležitost. Je potěšitelné, že doktorandka si byla této záludnosti dobře vědoma a rozhodla se učinit pro získání co možná nejvěrohodnějších výpovědí vše, co je v silách výzkumníka.

Prožívala si (také to poslala, jak si to prožívala) s respondenty „své“ cesty za „hodnověrnými“ výpověďmi. Ze zpovídání respondentů v reálném prostředí se potom autorka docela přirozeně potřebovala v textu disertace vyzpovídat z toho, jak vše prováděla. To je vcelku pochopitelné, avšak přece jen bylo dobré v případném publikování některých částí práce z pocitových sdělení částečně ubrat.

Po teoretickém úvodu s potřebou vymezení několika pojmů (identita, etnicita, národ, předsudek, stereotyp, hranice a pohraničí) následují logicky sestavené pasáže dobře propojující předchozí výzkumné výsledky českých badatelů s terénním výzkumem disertace. Ivana Kotrbatá si vytipovala šest

základních okruhů, z nichž formulovala konkrétní otázky pro respondenty k ověření platnosti hypotézy o stereotypních a předsudečných postojích lidí žijících v současnosti na Tachovsku a identifikujících se s češtvím. Výběr respondentů podle pohlaví, věku, vzdělání a profese a taktéž jejich počet včetně již zmíněného zaujetí autorky pro práci s respondenty navozuje, že sebraný materiál má důvěryhodnou vypovídací hodnotu. Roztřídění výpovědí podle druhů stereotypů jako jsou smysl pro pořádek, vkus, stravovací návyky, vynalézavost či pasivita atd. přináší v citovaných projevech respondentů poměrně známá a předpokladatelná hodnocení Němců Čechy.

Dosažená zjištění o česko-německých vztazích, o německví obecně, životě v pohraničí odpovídají celkovému dojmu české populace a nepřinášejí zcela nová zjištění v názorové hladině. Za klady předložené práce považuji, že se jedná o logicky a přehledně sestavený text, který prokazuje autorčinu připravenost dobře se orientovat v odborné literatuře, pečlivě a s mimořádným zaujetím vést interview, uspokojivě analyzovat získaná data, věcně střízlivě formulovat závěry. Poněkud zůstávají u recenzenta rozpaky nad otázkou, zda takto úzce formulované téma (obraz toho druhého) bez původně, a to také samotnou autorkou zamýšleného, opačného pohledu bavorských Němců na lidi za českou hranicí je dostačující pro disertační práci. Domnívám se však, že nad těmito rozpaky dostatečně převažují jmenované klady, proto práci doporučuji k obhajobě.

Stanislav Brouček

Etnologický ústav AV ČR, Praha

V Praze, 27. května 2011